

Зі схемою механізму аналізу відповіді учня на питання комп'ютерної навчальної програми та перевагами застосування комп'ютерно-орієнтованих технологій при вивченні географії в загальноосвітній школі можна ознайомитись з автореферату дисертаційного дослідження Ковальної К.І. "Методика використання комп'ютерно-орієнтованих засобів у процесі вивчення фізичної географії у загальноосвітній школі", текст якого знаходиться на сайті <http://www.han.ks.ua/~nick/kate/abstract.pdf>.

КУДРЕВСЬКА А. М.

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЇН ЄВРОПИ НА УРОКАХ ЕКОНОМІЧНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Курс «Соціально-економічна географія світу» має сформувати в учнів цілісне уявлення про навколишній світ, показати глибокий взаємозв'язок природи, населення, господарства Землі, навчити просторово мислити. Реформування системи середньої освіти в Україні примушує вчителів велику увагу приділяти якісному рівню знань та вмінь учнів. За останні роки структура і зміст шкільного курсу географії зазнали значних змін. Тому вчителі географії постійно знаходяться у пошуку шляхів підвищення ефективності навчально-виховного процесу. При вивченні економічної та соціальної географії країн Європи велика увага приділяється природно-ресурсному потенціалу цієї території, так як він впливає на розвиток суспільства в цілому (теорії географічного детермінізму і посибілізму) [9]. Природно-ресурсний потенціал (ПРП) території—це продуктивність природних ресурсів, як засобів виробництва і предметів споживання, виражена в їх споживчій вартості [8]. Вважаємо, що найбільш ефективним методом проблемного викладу такого матеріалу є робота з ОІС. ОІС – це своєрідний графічний конспект, в якому структурно подається найістотніша інформація з даної теми [6].

Для ефективного засвоєння даної теми доцільно буде розробити опорно-інформаційну схему (ОІС) «ПРП країн Європи», оскільки вона є носієм узагальненого змісту, тобто допомагає абстрагуватись від несуттєвих ознак окремих предметів та явищ і сконцентруватись на головному. Також ОІС є базою для розвитку теоретичного мислення, що потребує проведення спеціальних операцій та дій (аналізу, синтезу, порівняння, класифікацій тощо).

Пропонуємо скласти ОІС за класифікацією природних ресурсів (Масляка О.П.) *за видами*: мінерально-сировинні (паливні, рудні – руди чорних металів та руди кольорових металів, нерудні, будівельні матеріали), гідроресурси, лісові, фауністичні, рекреаційні ресурси [8]. Причому, в залежності від рівня підготовки учнів, можна запропонувати учням скласти дану ОІС цілком або певного компоненту (виду) ресурсу, для найслабших учнів можна запропонувати користуватись вже складеною вчителем ОІС. Крім того, для учнів, які мають кращий рівень підготовки, дану ОІС можна доповнити колонкою: сфера застосування

ресурсу тощо. Розглянемо методику складання ОІС на прикладі мінеральних і лісових ресурсів (таблиця 1).

В дану таблицю включена євразійська держава Росія, так як деякі вчені відносять її до Європи [2,4]. Також в даній ОІС ми генералізували місцеві поклади деяких мінеральних ресурсів. В таблиці виділені ресурси, які мають міжнародне значення. Кількісні дані про запас і видобуток бурого вугілля, торфу, горючих сланців не надаються, так як вони мають місцеве значення, а в ОІС ці ресурси включені, щоб закріпити у учнів загальну структуру паливних ресурсів. Кількісні характеристики видобутку кольорових металів і нерудної сировини мають фрагментарний характер, так як статистичні дані про їх видобуток відсутні або різнопланові.

Таблиця. 1

Природно-ресурсний потенціал країн Європи

Назва компоненту ПРП, ресурсу	Назва країни	Розміщення	Кількісні і якісні характеристики річного видобутку
I. МІНЕРАЛЬНІ РЕСУРСИ:			
1. Паливні:			
А) <i>нафта</i> Світовий видобуток нафти становить 3,1 млрд. т./рік. [12]	Росія	Західний Сибір, Кавказ, Поволжя, шельф навколо острова Сахалін [4];	326 млн. т./рік [10]
	Норвегія	шельф Північного моря [4];	4,7 % світового видобутку = 146 млн. т./рік
	Великобританія	шельф Північного моря [4];	3,9 % світового видобутку = 121 млн. т./рік
	Україна	Дніпровсько-Донецька, Карпатська, Причорноморсько-Кримська нафтогазоносні області;	4 млн. т./рік [5]
Б) <i>газ</i> Світовий видобуток становить 2,2 трлн. м ³ /рік [12]	Росія	Західний Сибір, Поволжя, Урал [4];	598 млрд. м ³ /рік – I місце за видобутком в світі
	Великобританія	шельф Північного моря [4];	92 млрд. м ³ /рік
	Нідерланди	шельф Північного моря [4];	86 млрд. м ³ /рік
	Норвегія	шельф Північного моря [4];	46 млрд. м ³ /рік
	Італія	долина річки По [4];	20 млрд. м ³ /рік

	Україна	Дніпровсько-Донецька, Карпатська, Причорноморсько-Кримська нафтогазоносні області;	19,3 млрд. м ³ /рік [5]
В) <i>кам'яне вугілля</i> Світовий видобуток становить 4,5 млрд. т./рік [12]	Росія	Кузбас, Воркутинський басейн [4];	353 млн. т./рік
	Польща	Верхньосілезький, Нижньосілезький, Люблінський басейни [8];	113 млн. т./рік
	Великобританія	Йоркширський, Даремський, Південно-Уельський басейни [8];	до 100 млн./т. рік
	ФРН	Рурський, Саарський басейни [3];	67 млн. т./рік
	Україна	Донецький, Львівсько-Волинський басейни [5];	60 млн. т./рік
Г) <i>буре вугілля</i>	ФРН	Галле-Лейпцигський басейн	І місце в світі за видобутком [8]
	Росія	Підмосковний, Кансько-Ачинський басейни.	
	Польща	Канінський, Белхатувський, Турошувський басейни;	
Д) <i>торф</i>	Росія	Західно-Сибірська рівнина	
	Фінляндія [4]	повсюдно	
	Білорусь	болота «Біловезької Пуці»	
	Україна	Українське Полісся	
Е) <i>горючі сланці</i>	Росія	Псковська область [1];	
	Україна	Бовтиське родовище [7].	
2. Рудні:			
руди чорних металів:			
А) <i>залізні руди</i> Світовий видобуток становить 0,9 млрд. т./рік. [12]	Росія	Курська Магнітна Аномалія, Кузбас [4];	100 млн. т./рік (IV місце в світі за видобутком) [11]
	Україна	Криворізький, Керченський басейни, Кременчуцький, Білозерський райони [5];	63 млн. т./рік

	Швеція	гори Кируновара, Еллівара, Бергслагена[4];	20 млн. т./рік
	Великобританія	Центральна Англія[4]	4,6 млн. т./рік
	Іспанія	Кантабрійські гори	4,0 млн. т./рік
	Франція	Лотарингія	майже припинено видобуток
<i>Б) марганцеві руди</i>	Україна	Нікопольський марганцеворудний басейн[5].	за запасами (2,5 млрд т.) – II місце в світі, після ПАР
руди кольорових металів:			
<i>А) мідні руди</i> Світові запаси 450 млн т., видобуток становить 8 млн.т./рік.	Росія	Російський Кавказ, південь Уралу, Удокан[1];	
	Польща	Легницько-Глогувський басейн (Нижня Сілезія)[8];	
	Угорщина	масив Матра;	
	Румунія	Марамуреш, Добруджа	
	Україна	Рафалівське родовище.	
<i>Б) алюмінієві руди</i> Світові запаси 20 млрд т., видобуток становить 80 млн.т./рік. [12]	Росія	Урал, Архангельська і Ленінградська області, Кольський п-ів[1];	I місце в Європі за видобутком
	Норвегія	Скандинавські гори;	II місце в Європі за видобутком
	Франція	Регіони: Прованс-Альпи Лазурний берег і Ландгедок-Руссільон;	III місце в Європі за видобутком
	Румунія	Західні Румунські гори	
	Італія	карстові западини Апулії	
	Україна	Високопільське, Смілянське родовища[7];	
	Греція	повсюдно	
<i>В) уранові руди</i>	Франція	Центральний масив	
	Україна	Мічурінське, Новокостянтинівське, Ватутінське родовища[5]	
	Великобританія	Шотландія[1]	
<i>Г) свинцево-цинкові руди</i>	Україна	Біганське родовище	
	Румунія	Марамуреш	

Д) олов'яні руди	Росія	Східний Сибір, Російський Далекій Схід	
	Великобританія	п-ів Корнуолл	
Е) нікелеві руди	Росія	Норільський рудний район, Кольський п- ів;	
	Україна	Кіровоградська область [7];	
Є) ртутні руди	Іспанія	район Альтадено – долина річки Бальдеасаге	I місце в світі за видобутком
	Україна	Микитівське, Вишівське родовища	II місце в світі
	Італія	область Тоскана [4].	III місце в світі
Ж) срібні руди	Росія		
	Франція [4]		
З) золото	Росія	Східний Сибір, Російський Далекій Схід	
	Франція	Сиясінь [4]	
	Україна	Карпати	
3. Нерудні:			
гірничо- хімічна сировина:			
А) апатити, фосфорити	Росія	Кольський п-ів, Ленінградська область, поблизу міст Рязань, Кіров [1];	
	Україна	Стремигородське, Новополтавське, Жванське, Кролевецьке, Ізюмське родовища [7]	
Б) кам'яна сіль	Україна	Артемівське, Слов'янське, Солотвинське родовища, Сиваш	
	Польща	Інвроцлава, Клодави	
	Білорусь	Гомельська область с. Давидівка	
	ФРН	Північно-Німецька низовина	
	Великобританія	Чешпир, Дарем	
В) калійна сіль	Білорусь	Мінська область [4];	
	Франція	Ельзас [1];	
	Росія	Приуралля [4];	
	Україна	Калуш-Голинське, Стебниківське родовища [5];	
	Італія	о. Сицилія	
	Великобританія	Йоркшир [4];	

	ФРН	Герн, поблизу міста Магдебург	
Г) сірка	Польща	Гжибува, Гарнобжега, Любагова [4];	
	Україна	родовища Новий Роділ, Яворське[7];	
4. Будівельні матеріали:			
А) мармур	Італія	Тоскана, о. Сицилія [4];	
Б) граніт	Україна	Український щит;	
	Швеція	Балтійський щит.	
II ЛІСОВІ РЕСУРИ	Росія	Східні райони Росії, Сибір, Урал, Кавказ[4];	лісистість 66%, запас деревини 81,6 млрд. м ³ - I місце в світі
	Фінляндія	частина фінської Лапландії, центральна частина Фінляндії[3];	лісистість 66%
	Швеція, Норвегія	Скандинавських гори [4];	лісистість понад 60%
	Австрія	Альпи [3];	лісистість 40%
	ФРН	Баварські Альпи, Рудні гори, Шварцвальд, Швабський Альб, Богемський Ліс, Тюрингенський Ліс, Франконський Ліс[1,4];	лісистість 31%
	Польща	Карпати, Судети і штучні насадження [4];	лісистість 28%
	Румунія	Карпати, Трансільванське плато, Південні Карпати [4]	лісистість 25%
		Франція	Приморські Альпи, Піренеї [4];
	Великобританія	Кембрійські, Пеннінські і Трампіанські гори [1,4];	лісистість 20%
	Італія	Західні Альпи, Апенніни [1,4];	лісистість 20%
	Угорщина	межір'ччя Дунаю та Тиси [4];	лісистість 17%
	Словаччина	Західні Карпати, Високі Татри[4]	лісистість 20%

Висновок. Пропонуємо учням оформити ОІС «ПРП країн Європи» в зошити після вивчення нового матеріалу. Саме в такій формі ОІС передбачає якісне засвоєння знань та використання їх на практиці

завдяки логічно складеному матеріалу. Саме такий підхід сприятиме актуалізації навчально-пізнавальної, комунікативної, інформаційної, цілісно-сислової та інших компетенцій і значно поглиблюватиме загальнокультурні надбання старшокласників.

Література:

1. Атлас мира. – М.: Белли: Астрель: АСТ, 2006. – 191, [1] с.: карти.
2. Блїй Г. де, Муллер Пітер Географія: світи, регіони, концепти / Пер з англ.; Передмова та розділ «Україна» О. Шаблія. – К.: Либідь, 2004. – 740 с., іл..
3. Голиков А. П., Дейнека О. Г., Позднякова Л. О., Черномаз О. П. Економіка зарубіжних країн: Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 464 с.
4. Економічна і соціальна географія світу: Навч. посібник / За ред. Кузика С.П. – Львів: Світ, 2003. – 672 с.
5. Економічна і соціальна географія України: Робочий зошит для практичних та семінарських занять. Навч. посібник Д.С. Мальчикова. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2008. – 104 с.
6. Коберник С. Г. та ін. Методика викладання географії в школі: Навчально-методичний посібник. – К.: Стафед-2, 2000. – 320 с.: іл., картосхеми.
7. Маринич О. М., Шищенко П. Г. Фізична географія України: Підручник. – К.: Знання, 2005. – 511 с.
8. Масляк О. П., Олійник Я. Б., Степаненко А. В. Словник-довідник учня з економічно-соціальної географії світу. – Київ: Лібра, 1996. – 328 с.
9. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: підручник для студ. Географ. Спеціальностей вищих навч. закладів / О. Г. Топчієв. – Одеса: Астропринт, 2009. – 544 с.
10. <http://info-news.net.ru/news/energy>
11. <http://www.nauka-shop.com/mod/shop/productID/5856/>
12. http://revolution.allbest.ru/geography/00002041_0.html

ЛИЖЕНКОВА Н. Г.

ХАРАКТЕРИСТИКА АНТРОПОГЕННИХ ЛАНДШАФТІВ ГЕНІЧЕСЬКОГО РАЙОНУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Внаслідок різних видів господарської діяльності відбуваються певні зворотні чи незворотні, позитивні чи негативні зміни у природних ландшафтних комплексах чи окремих компонентах природних ландшафтів. Будівництво призводить до змін рельєфу, сільськогосподарське виробництво та ін. – до зміни рослинності і як наслідок – тваринного світу, створення ставків, каналів і водосховищ – до регулювання стоку і зміни гідрологічного режиму, мікроклімату і клімату і т.п. Внаслідок таких втручань відбуваються зміни властивостей природних ландшафтів і виникає особливий тип ландшафтних комплексів – антропогенні ландшафти.

У відповідності до визначення Географічної енциклопедії України [1, Т.3, с. 44.], під антропогенним ландшафтом розуміється ландшафт, змінений діяльністю людини внаслідок виконання нею соціально-економічних функцій з відповідною технологією природокористування. З усіх компонентів, що входять до складу природного ландшафту, найменші зміни відбуваються у геологічному фундаменті та загальних рисах клімату, а найбільші – у рослинному і тваринному світі, ґрунтах і мікрорельєфі.